

7 клас

Українська мова

Помилки під час вживання
дієприкметників

Стрембицька Л.А.

- *Дієприкметник* – це особлива форма дієслова, яка виражає ознаку предмета за дією, наприклад: *вражаючий, доведений*.
- За відношенням до стану дієприкметники поділяються на **активні** та **пасивні**.
- Активні дієприкметники виражають ознаку предмета за його ж дією: *замерзлий, пересохлий, намоклий, зарослий*.

Запам'ятайте!

1. Активних дієприкметників на **-ший, -вший** в українській мові немає:

рос. *сделавший; прибывший; бывший; уснувший;*

укр. *той, що зробив; прибулець; колишній; заснулий.*

2. Активні дієприкметники теперішнього часу на **-учий (-ючий)** не характерні для сучасної української літературної мови і є маловживаними. Вони утворюються не від усіх дієслів і дуже рідко керують залежними словами. Трапляються в науковій термінології (*випускаюча кафедра, описуючий пристрій, узагальнюючий виступ, дестабілізуючі чинники*), у художніх творах (*синіючі далі*).

В українській мові збереглися лише деякі давні дієприкметники теперішнього часу на **-учий (-ючий), ачий (-ячий)**, що перетворилися вже на якісні прикметники, тобто виражають постійну ознаку предмета, причому здебільшого в інтенсивному вияві.

***Співучий** (співучий народ),
живучий (живуча істота),
родючий (родючий ґрунт),
палючий (палюче сонце),
кусючий (кусюча муха),
лежачий (лежачий камінь),
ходячий (ходячий анекдот),
зрячий (зряча людина),*

***терплячий** (терплячий чоловік) та ін.*

Серед термінів, що мають паралельно з варіантом н **-учий (-ючий)** інші форми словотворення, слід вибирати останні, тобто

не знеболюючий, а знеболювальний; не дезінфікуючий, а дезінфекційний; не деформуючий, а деформівний т
ощо.

Замість активних дієприкметників слід уживати:

1) **прикметники** з суфіксами **-льн-**, **-н-** (рос. *окружающий* – укр. *навколишній*; рос. *измеряющий* – укр. *вимірювальний*; рос. *тормозящий* – укр. *гальмівний*);

2) **іменники** (рос. *выступающий* – укр. *промовець*; рос. *поступающий* – укр. *вступник*; рос. *трудящийся* – укр. *трудівник*);

3) **підрядні означальні речення** (*заболевший – той, що захворів; инженер, работающий над проектом – інженер, який працює над проектом*);

4) **дієприслівникові звороти** (рос. *выступающие депутаты призывали* – укр. *виступаючи, депутати закликали*).

Вибір такого засобу залежить насамперед від суті позначуваного поняття, а також від значення іменника, з яким він поєднується.

Пасивні дієприкметники

Пасивні дієприкметники виражають ознаку предмета за дією, яка зумовлена дією іншого предмета: *розроблені препарати, проведений експеримент.*

Пасивні дієприкметники в українській мові мають форму минулого часу і творяться від основи інфінітива за допомогою суфіксів:

-н: *написаний, обговорюваний* (від *написати, обговорювати*);

-ен (-єн): *розбуджений, подвоєний* (від *розбудити, подвоїти*);

-т: *збитий, розвинутий* (від *збити, розвинути*).

Запам'ятайте!

1. В українській мові в суфіксах пасивних дієприкметників не подвоюють літеру **н** (рос. *данный* – укр. *даний*; рос. *окруженный* – укр. *оточений*; рос. *сделанный* – укр. *зроблений*).

2. У суфіксах пасивних дієприкметників ніколи не пишуть літеру **и** (**ї**), а тільки **е** (**є**): *загоїти* – *загоєний*, *заспокоїти* – *заспокоєний*.

3. Дієприкметники з часткою **-ся** в українській мові не утворюють!

4. Пасивних дієприкметників на **-мий** в українській мові немає:

рос. *значимый, незабываемый, не заменимый, называемый*; укр. *значущий, незабутній, незамінний, якого називають*.

Пасивні дієприкметники властиві українській мові, але вони частіше виступають у ролі означення, наприклад:

Розвійтеся з вітром,
листочки зів'ялі,

Розвійтеся, як тихе зітхання!

Незгосні рани, *невтишені* жалі,

Завмирає в серці кохання.

І. Франко

Пасивна конструкція в українській мові (на відміну від російської та англійської), як правило, штучна. Отже, українською мовою буде звучати: *“Статтю було написано”*, а не *“Стаття написана”*, *“Висновки буде зроблено”*, а не *“Висновки зроблені”*, *“Протокол буде надруковано”*, а не *“Протокол надрукований”*. У таких випадках в українській мові можливі й неозначено-особові дієслівні конструкції: *“Статтю написали”*, *“Протокол надрукують”*.

Будьмо обережні з пасивними конструкціями! Пам'ятаймо, що фрази *“Я хочу бути почутим...”*, *“З цією метою мною буде зроблено...”* – наслідок грубого відхилення від українських мовних нормативів. Природніше звучать фрази: *“Для цього я зробив...”* (*“Я зробив це, щоб...”*), *“Я хочу, щоб мене почули...”*.

Подаємо українські відповідники до найпоширеніших форм дієприкметників на **-учий, (-ючий)**. Деякі з них уживаються як прикметники, іменники чи складнопідрядні речення.

Домашнє завдання

- Впр.134

Дякую за увагу

